

Тарасенко Олександра Любомирівна,
аспірантка кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Академіка Ромоданова, 12/2, м. Київ, 04050, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1198-9175>
e-mail: tarasenko7oleksandra@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВНОГО РОЗМАЇТТЯ: МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз європейського досвіду збереження мовної різноманітності в умовах глобалізації, цифровізації та зростання міграційних процесів. Розглянуто основні механізми реалізації мовної політики в державах-членах Європейського Союзу, зокрема правовий, інституційний, фінансовий та технологічний. Проаналізовано основні міжнародно-правові документи, які формують законодавчий базис регулювання мовної політики. Значна увага приділена ролі інституційного механізму у координації заходів зі збереження мовного розмаїття. Досліджено фінансовий механізм підтримки мовного різноманіття, інструментами якого виокремлено квоти на національний контент, грантові програми та економічне стимулювання лінгвістичних стартапів. Технологічний механізм розглянуто через аналіз цифрових платформ, таких як Europeana, яка акумулює культурно-мовну спадщину в цифровому форматі. Проаналізовано типові національні моделі мовної політики: унітарну (Франція), регіональну (Іспанія) та багатомовну (Фінляндія). Показано, що кожна з них має свої сильні та слабкі сторони. Унітарна модель Франції забезпечує мовну єдність і централізоване управління, але обмежує розвиток регіональних мов. Регіональна модель Іспанії дозволяє реалізувати права регіональних спільнот на використання рідної мови, однак іноді спричиняє напругу у відносинах між центром і регіонами. Багатомовна модель Фінляндії забезпечує рівноправне співіснування державних мов та підтримку мов корінних народів завдяки розвиненій адміністративній і освітній інфраструктурі.

Встановлено взаємозв'язок факторів, що безпосередньо впливають на ефективність збереження мовної різноманітності в європейському середовищі, зокрема впливу глобалізаційних процесів, цифровізації, міграційних рухів, освітніх стратегій та механізмів міжгенераційної передачі мов. Визначено, що ці чинники формують складну систему взаємозалежностей, у якій ігнорування будь-якого з компонентів знижує загальну результативність мовної політики. Зроблено висновок, що ефективна мовна політика повинна мати багаторівневу архітектуру, охоплюючи правову підтримку, інституційне забезпечення, фінансові інвестиції, освітні стратегії та цифрові інновації.

© Тарасенко О. Л., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Ключові слова: мовна політика, мовне розмаїття, Європейський Союз, механізми реалізації, культурна спадщина, національні моделі, цифрові інструменти, інституційна підтримка, права меншин.

Як цитувати: Тарасенко О. Л. Європейський досвід збереження мовного розмаїття: механізми реалізації та моделі мовної політики. *Теорія та практика державного управління*. 2025. Вип. 1 (80). С. 88–102. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-06>

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі збереження мовного розмаїття постає як складне завдання, що перебуває на перетині гуманітарної політики, прав людини, освіти, цифрових трансформацій і культурного розвитку. Європейський Союз, з його принциповим визнанням культурної та мовної багатоманітності як цінностей, розробив цілу низку інструментів: нормативно-правових, інституційних, фінансових і технологічних, спрямованих на захист мов, що перебувають під загрозою зникнення, і підтримку міжкультурного діалогу. Однак, попри формалізовану прихильність до багатомовності, ефективність практичної реалізації мовної політики значною мірою залежить від моделей, які країни-учасниці інтегрують у свої національні стратегії.

Проблема збереження мовного розмаїття також є особливо актуальною для України, яка перебуває в процесі гармонізації власної мовної політики з європейськими стандартами. У країні, що поєднує поліетнічний склад населення, складну історичну мовну спадщину та прагне до консолідації національної ідентичності в умовах війни, постає завдання розробки збалансованої мовної стратегії. Така стратегія має одночасно забезпечувати домінуючу позицію української мови як державної і водночас сприяти збереженню мов корінних народів та національних меншин, дотримуючись принципів недискримінації, толерантності та культурної інклюзії. У цьому контексті особливої ваги набуває дослідження європейського досвіду збереження мовної різноманітності, аналіз типових мовних моделей держав-членів ЄС, а також оцінка ефективності механізмів, спрямованих на збереження й популяризацію мов, що перебувають під загрозою зникнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика мовного розмаїття широко представлена у документах Ради Європи [1; 4; 9], дослідженнях Європейського парламенту [6–8] та національних моделях мовної політики окремих країн ЄС [14; 18–23]. Значну увагу також приділено цифровим ініціативам зі збереження культурної спадщини [15–17] і координації мовної політики на рівні EFNIL [11; 12]. В українському дискурсі це питання аналізується у порівняльному аспекті, зокрема у збірнику «Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ» (за ред. Т. М. Монахової) [13], досліджено правові моделі мовної політики в країнах ЄС та порівняно їх із українською практикою. Значний внесок у вивчення проблеми також зробили дослідники О. Белов, Т. Кононенко, Ю. Шевчук [13], які акцентують на необхідності формування гармонізованої мовної політики в умовах багатомовності та інтеграції до європейського простору. Попри наявність широкого спектру публікацій, присвячених окремим аспектам мовної політики в європейських країнах, досі бракує досліджень щодо механізмів реалі-

зації мовної політики та моделей збереження мовної різноманітності в країнах Європейського Союзу. Особливо актуальним є вивчення ефективності цих моделей в умовах зростання глобалізаційних викликів, міграційних процесів і цифрової трансформації, що й зумовлює наукову значущість обраної теми

Мета статті – проаналізувати основні механізми реалізації мовної політики в країнах Європейського Союзу, виявити типові моделі збереження мовної різноманітності та оцінити їх ефективність у контексті сучасних викликів.

Застосована методологія і методи. У статті використано комплексний міждисциплінарний підхід до аналізу мовної політики як багаторівневої та поліцентричної сфери публічного управління, яка функціонує на перетині міжнародного, національного та регіонального рівнів.

Для досягнення поставленої мети: аналізу механізмів реалізації мовної політики в країнах Європейського Союзу, застосовано низку загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: метод компаративного аналізу використано для виявлення типових моделей мовної політики (унітарна, регіональна, багатомовна) на прикладах Франції, Іспанії та Фінляндії, а також для порівняння національних механізмів збереження мовного розмаїття; формально-юридичний метод застосовано під час вивчення положень міжнародно-правових документів (Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Рамкова конвенція про захист національних меншин, Хартія ЄС з основоположних прав) та національного законодавства окремих країн ЄС; контент-аналіз нормативних актів та програм ЄС, зокрема: Плану дій з багатомовності, програм Erasmus+ та Creative Europe, а також цифрових ініціатив (Europeana, Europeana Sounds) популяризації мовного розмаїття; системно-структурний метод застосовано для визначення ролі правових, інституційних, фінансових та технологічних компонентів у формуванні цілісної моделі мовної політики в ЄС; метод кейс-стаді використано для детального аналізу практик збереження мов у європейських державах, зокрема щодо саамської мови у Швеції, валлійської у Великій Британії, валлонської у Бельгії та менської на острові Мен; графоаналітичний метод використано для візуалізації взаємозв'язків між глобалізаційними, міграційними, цифровими, соціальними та правовими чинниками, що впливають на збереження мовного різноманіття (рис. 1); прогностичний метод застосовано для формулювання рекомендації для України щодо адаптації європейського досвіду в мовній політиці в контексті євроінтеграції, інформаційних викликів і цифрової трансформації.

Застосування вказаних методів дозволило сформувати комплексне бачення мовної політики ЄС як багатовекторної стратегії, що інтегрує правові засади, інституційні механізми, фінансову підтримку, освітні та цифрові інструменти для забезпечення сталого збереження мовного розмаїття в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Збереження мовного різноманіття постає як стратегічний компонент державної політики, спрямованої на забезпечення соціальної згуртованості, культурної інклюзії та сталого розвитку. У сучасних умовах на європейському рівні сформовано цілісну систему *правового, інституційного, фінансово-ресурсного, технологічного механізмів*, здатних гарантувати збереження культурно-мовного розмаїття та сприяти розвитку міжкультурно-

го діалогу. Така система охоплює стратегічне планування, реалізацію програм підтримки мов, фінансування відповідних ініціатив та моніторинг виконання міжнародних зобов'язань. У цьому контексті важливу роль відіграють міжнародні документи, програми й ініціативи Європейського Союзу, які формують правову основу для реалізації політики захисту мовної різноманітності.

Одним із фундаментальних документів у цій сфері є Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992), що встановлює обов'язкові для країн-учасниць норми щодо підтримки мов меншин у сферах освіти, правосуддя, публічного управління, культури й медіа [1]. Наприклад, у Швеції на основі положень Хартії саамській мові було надано офіційний статус у регіонах її поширення, що забезпечило її використання в адміністративних процедурах, освітніх установах та офіційній документації [2]. Аналогічні механізми діють у Великій Британії, де валлійська мова активно функціонує в діяльності урядових структур, зокрема парламенту та судових органів [3].

Ще одним вагомим міжнародно-правовим інструментом є Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995), яка закріплює основоположні права на використання рідних мов у культурній, освітній і медіа-сферах [4]. Особлива увага у ній приділяється міжгенераційному передаванню мов як критично важливому фактору для збереження мов із невеликою кількістю носіїв. Зокрема, у Бельгії спостерігається поступове скорочення числа носіїв валлонської мови серед молоді, що актуалізує потребу в освітніх програмах, спрямованих на її підтримку [5]. Подібна ситуація мала місце на острові Мен, де менська мова була майже втрачена, однак завдяки зусиллям мовної спільноти та державної підтримки відбувається її поступове відродження [6].

Інституційний механізм відіграє визначальну роль у забезпеченні координації заходів, спрямованих на збереження мовної різноманітності, на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Одним із провідних суб'єктів у цій сфері є Європейська комісія, яка ініціює, розробляє та фінансує численні програми підтримки багатомовності. Зокрема, важливим стратегічним документом є План дій з багатомовності, ухвалений у 2004 році, який визнає мовне питання ключовим чинником європейської інтеграції. У межах цього плану реалізуються такі ініціативи, як Erasmus+, що стимулює вивчення мов меншин через академічні обміни, та Creative Europe, яка підтримує переклад літературних творів мовами меншин [7]. У 2023 році було прийнято нову Стратегію багатомовності на 2023-2026 роки, згідно з якою кожен громадянин Європейського Союзу має володіти щонайменше двома іноземними мовами, окрім рідної [8].

Важливу інституційну функцію у сфері мовного розмаїття виконує також Рада Європи, яка просуває ідеї мультилінгвізму через низку нормативних актів, зокрема резолюцію № R(82)18, що закріплює багатомовність як інструмент міжкультурної взаємодії [9]. У Білій книзі «Інтеркультурний діалог» (2008) підкреслено необхідність інтеграції мов меншин в освітнє середовище, зокрема шляхом запровадження двомовних шкіл і програм академічного обміну студентів та викладачів [10]. Подібні підходи сприяють не лише збереженню мовної спадщини, а й формуванню атмосфери толерантності та взаєморозуміння в європейському соціумі.

Вагому роль у реалізації мовної політики відіграють і національні інституції. Однією з головних платформ у цій сфері є Європейська федерація національних мовних інституцій (EFNIL) [11], яка забезпечує координацію між відповідними структурами держав-членів, здійснює моніторинг дотримання положень Європейської хартії регіональних мов та надає рекомендації щодо удосконалення мовної політики.

Приєднання України до EFNIL у 2022 році стало важливим кроком на шляху до гармонізації національного мовного планування із загальноєвропейськими стандартами [12]. У контексті забезпечення мовних прав корінних народів, зокрема кримськотатарської спільноти, участь у цій організації відкриває можливість перейняття європейського досвіду у сфері підтримки мов, які перебувають під загрозою зникнення.

Детальний аналіз правових та політичних аспектів мовного регулювання подано у збірнику наукових праць «Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ» (2019). У цьому дослідженні особлива увага приділена процесу адаптації мовної політики України до європейських підходів [13]. Серед основних факторів трансформації мовної сфери автори відзначають співпрацю з інституціями Ради Європи, зокрема в межах реалізації положень Білої книги «Інтеркультурний діалог» (2008), що передбачає інтеграцію мов меншин в освітні та культурні політики. Також у збірнику проаналізовано діяльність Національної комісії зі стандартів державної мови та вплив членства України у EFNIL на формування сучасної мовної політики.

Фінансовий механізм пов'язується із забезпеченням ефективної реалізації мовної політики та підтримці мовної різноманітності в умовах глобалізації. Економічне стимулювання через квоти на національний медіаконтент і грантові програми для лінгвістичних стартапів є дієвими механізмами, що дозволяють зберігати традиційні мовні середовища й адаптувати їх до сучасних цифрових умов. Впровадження квот є одним із найбільш ефективних способів забезпечення присутності національних мов у медіапросторі, що, своєю чергою, сприяє їх популяризації та інтеграції у повсякденне життя. До прикладу, вимога щодо 40% франкомовного контенту у трансляціях французького державного мовника France Télévisions є яскравим прикладом політики мовної підтримки, що застосовується у країнах з багатою лінгвістичною спадщиною [14]. Такий підхід дозволяє не лише захистити національну мову від домінування англomовного контенту, а й розширити можливості для локальних творців медіапродукції та сприяти розвитку індустрії культурного виробництва.

Оцінюючи ефективність фінансових механізмів підтримки мовної політики, можна стверджувати, що вони є не лише засобом прямого економічного впливу, а й важливим механізмом формування культурної ідентичності та соціальної згуртованості. Впровадження квот дозволяє державам регулювати мовний баланс у медіапросторі, запобігаючи надмірній англізації культурного продукту. Інвестиції у цифрові мовні технології сприяють збереженню та відновленню мов у довгостроковій перспективі. Водночас, ефективність цих заходів залежить від їхньої комплексної реалізації: фінансування повинне су-

проводжуватися системною політичною підтримкою, освітніми ініціативами та залученням громадськості до процесу мовного відродження.

Важливу роль у збереженні культурної спадщини відіграє технологічний механізм, інструментами реалізації якого є цифрові платформи та архіви. Одним із найпотужніших європейських інструментів у цьому напрямі є проєкт Europeana – цифровий архів, що об'єднує культурні надбання Європи у відкритому доступі. Він містить значну кількість аудіо-, відео- та текстових матеріалів, що представляють мовне та культурне різноманіття континенту [15]. Наприклад, проєкт «Europeana Sounds» [16] включає архів народних пісень, записаних меншинними мовами, а ініціатива «Europeana Collections» [17] зосереджена на збереженні та популяризації літературних творів, перекладених мовами меншин. Такий цифровий формат збереження культурної спадщини є надзвичайно важливим для підтримки мов, що перебувають під загрозою зникнення, зокрема лапонської та фризської.

Таким чином, сучасні механізми збереження мовної різноманітності в Європі формують багатовекторну систему заходів, яка охоплює міжнародно-правові документи, інституційні та фінансові інструменти, цифрові платформи й технологічні ініціативи. Вони відіграють ключову роль у підтримці мовного розмаїття та культурної ідентичності народів, сприяючи інтеграції мов меншин у публічну сферу, освіту, медіа та державне управління. Застосування таких підходів забезпечує збереження лінгвістичного плюралізму та формування єдиного європейського простору, заснованого на принципах поваги до культурних відмінностей та міжкультурного діалогу.

Фінансова підтримка технологічних ініціатив, зокрема лінгвістичних стартапів, відкриває нові можливості для збереження та відродження мов, які знаходяться під загрозою зникнення. Використання штучного інтелекту у розробці мобільних додатків та онлайн-платформ для вивчення мов меншин, таких як галісійська, є інноваційним підходом, що забезпечує доступність мовної освіти для широкої аудиторії. Такі ініціативи, підтримувані грантовими програмами ЄС та національних урядів, сприяють розширенню мовної різноманітності в цифровому просторі, що має стратегічне значення у сучасному глобалізованому світі.

Для України, яка перебуває на етапі гармонізації мовної політики з європейськими нормами, вивчення та інституційне впровадження механізмів збереження мовної різноманітності має не лише прикладне, а й стратегічне значення. З одного боку, це сприяє реалізації міжнародних зобов'язань, передбачених, зокрема, Рамковою конвенцією про захист національних меншин та рекомендаціями Європейської хартії регіональних мов або мов меншин; з іншого – забезпечує наближення національної мовної політики до принципів європейської мовної демократії, що базується на повазі до лінгвістичних прав, недискримінації та міжкультурної комунікації. У такому контексті особливої ваги набуває розвиток цифрової інфраструктури для підтримки мов, що перебувають під загрозою зникнення, запровадження грантових механізмів для фінансування локальних мовних ініціатив, а також розширення інституційної спроможності органів публічної влади щодо інтеграції мов меншин у формальні та неформальні освітні практики, культурну сферу й інформаційний простір.

Європейський досвід збереження мовної різноманітності демонструє, що ефективна реалізація політики базується також й на національних моделях мовної політики, які відображають історичну специфіку, конституційний устрій та мовно-культурний ландшафт кожної країни ЄС. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз типових мовних моделей: унітарної, регіональної та багатомовної, які реалізуються відповідно у Франції, Іспанії та Фінляндії.

Унітарна мовна модель Франції є яскравим прикладом централізованого підходу до мовної політики, що ґрунтується на принципах унітарної держави, в якій французька мова закріплена як єдина офіційна. Така мовна політика має глибокі історичні корені та спрямована на забезпечення єдності держави, однак вона також викликає дискусії щодо збереження мовного розмаїття. Конституція Франції (1958) у статті 2 чітко визначає, що мовою республіки є французька [18]. Це положення стало основою для подальших законодавчих актів, спрямованих на збереження домінування французької мови в усіх сферах суспільного життя.

Закон № 75-1349 від 31 грудня 1975 року, відомий як Закон Базебі (Loi Bas-Lauriol), спрямований на захист французької мови від надмірного використання іноземних запозичень, особливо англіцизмів. Закон зобов'язував використовувати французьку мову в рекламі, технічній документації та інших сферах діяльності [19]. Він став важливим інструментом мовного регулювання, спрямованим на збереження чистоти французької мови та її конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Закон Базебі був одним із перших кроків французької держави у сфері мовного планування та захисту національної мови. Незважаючи на критику з боку прихильників ліберального підходу до мови, він відіграв важливу роль у формуванні мовної свідомості французів та підтримці престижу французької мови.

Закон № 94-665 від 4 серпня 1994 року, відомий як Закон Тубона (Loi Toubon), є законодавчим актом, який регулює використання французької мови в різних сферах суспільного життя, включаючи освіту, державне управління, рекламу, засоби масової інформації та трудові відносини [20]. Цей документ значно розширив сферу дії попереднього Закону Базебі та посилив вимоги щодо використання французької мови. Централізований підхід у мовній політиці Франції сприяв створенню сильної національної ідентичності та уніфікації адміністративних процесів. Водночас, він викликав критику через обмежений статус регіональних мов, таких як бретонська, баскська та корсиканська. Хоча ці мови можуть використовуватися у відповідних регіонах, вони не мають офіційного статусу, що обмежує їхню сферу застосування, зокрема в освіті та державних установах.

На міжнародному рівні Франції зіткнулася з певними викликами щодо власної мовної політики. Попри підписання Європейської хартії регіональних мов та мов меншин, Франція не ратифікувала її в повному обсязі, оскільки надання регіональним мовам більшого правового статусу суперечить її конституційним нормам. Рада Європи неодноразово закликала французький уряд до посилення захисту мовного розмаїття, однак значних реформ у цьому напрямі не відбулося.

На відміну від унітарної моделі Франції, *регіональна мовна модель, яскравим прикладом якої є Іспанія*, передбачає надання офіційного статусу регіональним мовам у межах окремих автономних спільнот. Конституція Іспанії (1978) вста-

новлює, що поряд із іспанською мовою, яка є державною на всій території країни, у певних регіонах офіційний статус мають каталонська, баскська та галісійська мови [21]. Відповідно до автономного законодавства цих регіонів, мовне різноманіття тут захищається шляхом впровадження двомовної освіти, використання регіональних мов у державних установах та створення мовних інституцій для їх підтримки. Така модель сприяє збереженню мовного розмаїття та зміцненню регіональної ідентичності. Однак, вона також має ризик мовної фрагментації та потенційних конфліктів між регіональними та центральними органами влади. У деяких випадках домінування регіональної мови може створювати труднощі для носіїв іспанської мови в таких регіонах, що викликає суспільну полеміку.

Попри ці виклики, регіональна мовна модель Іспанії є прикладом більш гнучкого підходу до мовної політики, який дозволяє гармонізувати національні та регіональні мовні інтереси. Вона демонструє, що збереження мовного різноманіття можливе за умов ефективного правового регулювання та балансу між національною єдністю й мовними правами регіонів.

На відміну від унітарної мовної моделі Франції, яка централізує мовну політику навколо однієї державної мови, та регіональної моделі Іспанії, що надає певним мовам офіційний статус у межах окремих регіонів, *багатомовна модель, яку впроваджує Фінляндія*, орієнтована на рівноправне співіснування кількох мов на загальнонаціональному рівні.

Фінляндія є класичним прикладом багатомовної моделі. Фінська та шведська мови мають рівний офіційний статус в країні, що закріплено в Конституції країни [22]. Усі державні органи, освітні установи та юридичні процедури можуть функціонувати двома мовами, що гарантує рівні мовні права громадян, незалежно від їхньої мовної приналежності. Окрім цього, саамська мова має офіційний статус у регіонах компактного проживання саамського населення, що дозволяє представникам цієї етнічної групи отримувати державні послуги та освіту рідною мовою. Завдяки цій політиці у Фінляндії діє ефективна система мовного управління, що включає розвинену інфраструктуру для забезпечення двомовності в усіх сферах життя [23]. Офіційні документи видаються як фінською, так і шведською мовами, навчальні заклади працюють за двомовними програмами, а державні службовці зобов'язані володіти обома мовами для роботи в публічному секторі.

Однією з основних переваг цієї моделі є її здатність зберігати мовне розмаїття та сприяти культурному плюралізму без створення міжмовних конфліктів. Завдяки інституційній підтримці різних мов держава забезпечує ефективну інтеграцію мовних груп та запобігає дискримінації за мовною ознакою. Водночас ця модель потребує значних ресурсів для підтримки двомовної адміністрації та освіти, що може бути викликом у країнах із меншою економічною спроможністю або з великою кількістю мовних груп.

Аналіз мовних моделей, реалізованих у державах Європейського Союзу, засвідчує, що збереження мовної різноманітності є складним, динамічним і політично чутливим процесом, який потребує інтегрованої, багаторівневої та міжсекторальної державної політики. Така політика має бути невід'ємною складовою стратегії сталого культурного й суспільного розвитку. Унітарна мовна модель, що

втілюється у Франції, демонструє високу ефективність у стандартизації комунікативного простору та консолідації національної ідентичності. Водночас, її нормативна жорсткість істотно обмежує можливості функціонування регіональних і міноритарних мов, що викликає критику з боку міжнародних правозахисних інституцій. Регіональна модель, репрезентована прикладом Іспанії, створює інституційно сприятливе середовище для розвитку мовної поліфонії на субнаціональному рівні, проте водночас генерує ризики посилення міжетнічної напруги, територіального сепаратизму та політичної поляризації. Багатомовна модель, характерна для Фінляндії, забезпечує інституційно врівноважене співіснування кількох мовних систем у межах єдиної правової та управлінської архітектури, сприяючи культурному плюралізму та соціальній інтеграції.

Грунтуючись на компаративному аналізі зазначених моделей, видається доцільним виокремлення низки ключових факторів, що зумовлюють ефективність політики збереження мовного розмаїття у європейському мовному просторі. По-перше, інституційне визнання та юридичне закріплення статусу регіональних і міноритарних мов є передумовою для їхньої легітимної присутності в освіті, публічному управлінні, інформаційному середовищі та культурній сфері. По-друге, фінансово-ресурсне забезпечення мовної політики відіграє важливу роль у її сталості та результативності: ідеться, зокрема, про бюджетне фінансування освітніх програм, грантову підтримку видавничої справи, медіавиробництва, цифрових лінгвістичних проєктів і локальних ініціатив. По-третє, освіта є центральним вектором інституціоналізації мовної політики: розширення мережі двомовних і багатомовних навчальних закладів, підготовка педагогічних кадрів, оновлення навчальних програм і впровадження інноваційних методик вивчення мов сприяють ефективній міжпоколінній трансляції мовних компетенцій.

У контексті цифрової трансформації суспільства особливого значення набуває впровадження інформаційно-комунікативних технологій у практику збереження мов. Розробка онлайн-платформ, мобільних застосунків, цифрових лексикографічних баз, мультимедійних курсів і застосування штучного інтелекту в лінгвістичних сервісах відкриває нові горизонти для збереження, документування та популяризації мов, що перебувають під загрозою зникнення.

Водночас, мовна політика не може розглядатися у відриві від широкого соціокультурного та глобального контексту. Збереження мовного розмаїття залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів, зокрема, впливу глобалізаційних процесів, цифровізації, міграційних рухів, освітніх стратегій та механізмів міжгенераційної передачі мов. Систематизація цих взаємозв'язків подана на рис. 1.

Як видно з рисунку, усі вказані фактори тісно переплітаються та взаємодіють, формуючи складну й динамічну систему викликів для збереження мовного розмаїття в Європі. Така взаємозалежність свідчить про необхідність комплексного розуміння мовної політики як багаторівневого та міждисциплінарного явища, що включає правові, соціокультурні, економічні, освітні та технологічні виміри. Ігнорування будь-якого з цих аспектів може призвести до дисбалансу, що загрожуватиме збереженню мовних меншин та загальній соціальній стабільності.

Рис. 1. Взаємозв'язок факторів, що впливають на збереження мовної різноманітності в європейському середовищі.

Fig. 1. The interrelationship of factors influencing the preservation of linguistic diversity in the European environment.

Джерело: складено авторами на основі аналізу джерел.

Source: compiled by the author's based on analysis of sources.

Таким чином, збереження мовного різноманіття є багатогранним завданням, що вимагає цілісної, стратегічної політики, яка враховує синергію між правовими нормами, фінансовою підтримкою, освітніми ініціативами та інноваційними технологіями. Практика європейських держав із різними мовними моделями переконує, що лише інтегрований підхід, орієнтований одночасно на підтримку домінантних і менш поширених мов, здатний створити умови для гармонійного розвитку суспільства. Водночас він мінімізує соціолінгвістичні ризики, такі як мовна дискримінація, культурна маргіналізація, загроза втрати мовного спадку та сприяє формуванню культурної інклюзії та соціальної згуртованості.

Особливо важливо підкреслити, що мовна політика має відповідати не лише на традиційні виклики, а й на нові реалії, викликані глобалізацією, стрімкою цифровізацією та інтенсивними міграційними потоками. Ці процеси трансформують способи комунікації й доступу до інформації та переформатовують

мовне середовище, часто посилюючи асиміляційні тенденції і загрожуючи виживанню мов меншин. Тому сучасні стратегії збереження мовного різноманіття мають поєднувати класичні механізми захисту, зокрема законодавче визнання, фінансування освітніх програм і культурних ініціатив, з інноваційними інструментами: цифровими платформами, мобільними застосунками, базами даних та штучним інтелектом для документування, популяризації і навчання мовам.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

Підсумовуючи, зазначимо, що країни Європейського Союзу демонструють значну варіативність підходів до збереження культурного й мовного розмаїття, що відображає їх історичний, соціальний і політичний контекст. Водночас загальноєвропейські тенденції вимагають формування координації на наднаціональному рівні, яка б сприяла передаванню найкращих практик і створенню стандартів захисту мов. При цьому особлива увага має бути зосереджена на підтримці мов меншин через міжгенераційну передачу знань і створення інклюзивних освітніх середовищ, а також на адаптації мовної політики до вимог цифрової епохи. Такий багатогранний, гнучкий і водночас системний підхід забезпечить збереження мовного багатства Європи як невід'ємної складової її культурної ідентичності та соціального розвитку.

Отже, подальші процеси імплементації передового досвіду країн ЄС можуть стати визначальним чинником формування цілісної та збалансованої моделі мовної політики в Україні. Така модель повинна враховувати національні пріоритети, зокрема, зміцнення державної мови як чинника консолідації суспільства та забезпечення соціальної єдності, водночас інтегруючи європейські цінності, зокрема захист мовних прав меншин, підтримку лінгвістичного плюралізму й сприяння культурній інклюзії.

Мовна політика в Україні має розглядатися не лише як інструмент регулювання мовних процесів, а як комплексна складова гуманітарної політики держави, здатна ефективно реагувати на виклики глобалізації, цифрової трансформації та соціальних змін. Вона має створювати умови для міжпоколінної передачі мовної спадщини, підтримки культурного різноманіття і, водночас, формувати надійні засади розвитку ідентичності, що зміцнюють національну самосвідомість та інтеграцію України в європейський цивілізаційний простір. Такий системний підхід є необхідною передумовою для сталого культурного розвитку та успішної інтеграції в європейську спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин: міжнародний документ Ради Європи № 994_041 від 05.11.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
2. European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED612710.pdf>
3. Providing a service to Welsh speakers. 2019. URL: <https://www.gov.uk/government/news/providing-a-service-to-welsh-speakers#:~:text=Welsh%20is%20an%20official%20language%20in%20Wales,treat%20the%20English%20and%20Welsh%20languages%20equally>
4. Рамкова конвенція про захист національних меншин. 1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text

5. Fewer and fewer Walloon pupils learn Dutch as a second language. 2022. URL: <https://www.brusselstimes.com/280031/fewer-and-fewer-walloon-pupils-learn-dutch-as-a-second-language>
6. Executive summary. Study for the PETI Committee. Linguistic and cultural diversity. Minority and minoritised languages as part of European linguistic and cultural diversity. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/751273/IPOL_STU\(2023\)751273\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/751273/IPOL_STU(2023)751273(SUM01)_EN.pdf)
7. European Parliament. Research for cult committee. European strategy on multilingualism. Policy and implementation at the eu level. 2016. URL: https://www.ecml.at/Portals/1/resources/Articles%20and%20publications%20on%20the%20ECML/Saville_implementation%20of%20European%20strategy%20on%20multilingualism%20summer%2016.pdf?ver=2016-12-09-154322-903
8. European Parliament. Language policy. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/142/language-policy>
9. Council of Europe. Committee of ministers. Recommendation R(82) 18 of the committee of ministers to member states concerning modern languages. (1982). URL: <https://rm.coe.int/16804fa45e>
10. White Paper on Intercultural Dialogue. Living Together As Equals in Dignity. (2008). URL: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf
11. EFNIL. European Federation of National Institutions for Language. URL: <https://efnil.org>
12. Welcome to Czech Republic and Ukraine as members of EFNIL. 2022. URL: <https://efnil.org/news/efnil-press-release-21-march-2022>
13. Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ. (Збірник наукових праць). 2019. 688 с. URL: <https://www.inmo.org.ua/assets/files/2020/Movne%20zakonodavstvo%20i%20movna%20polityka.pdf>
14. Jean-Luc Juhan, Myria Saarinen. In review: media law in France. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=aa2f2a08-91fe-4fd0-b653-e3ec9fa6e6a6#footnote-025>
15. Europeana: A digital gateway to Europe's cultural heritage on data.europa.eu. 2023. URL: <https://data.europa.eu/en/news-events/news/europeana-digital-gateway-europes-cultural-heritage-dataeuropa.eu>
16. Europeana Sounds. 2023. URL: <https://pro.europeana.eu/project/europeana-sounds>
17. Europeana Collections. 2023. URL: <https://www.europeana.eu/en/collections>
18. Constitution France of 4 October 1958. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct2009.pdf
19. The History and Politics of the French Language. URL: <https://www.unitedlanguagegroup.com/learn/history-politics-french-revolution>
20. The use of the French language. Law No. 94-665 of 4 August 1994. URL: <https://www.arpp.org/wp-content/uploads/2024/06/ARPP-doctrine-sheet-French-Language.pdf>
21. The Constitution of Spain. 1978. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Spain_2011
22. Constitution of Finland. URL: <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland>
23. World Directory of Minorities and Indigenous Peoples. Finland: Swedish Speakers, 2008. URL: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/mrgi/2008/en/65140>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2025

Стаття рекомендована до друку 12.04.2025

Oleksandra Tarasenko, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, vul. Akademika Romodanova, 12/2, Kyiv, 04050, Ukraine.
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1198-9175> e-mail: tarasenko7oleksandra@gmail.com

THE EUROPEAN EXPERIENCE IN PRESERVING LINGUISTIC DIVERSITY: IMPLEMENTATION MECHANISMS AND MODELS OF LANGUAGE POLICY

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the European experience in preserving linguistic diversity amid globalization, digitalization, and increasing migration. It analyzes the key mechanisms for implementing language policy in EU member states, covering legal, institutional, financial, and technological aspects. Key international legal documents that establish the framework for language policy regulation are analyzed. Special attention is given to the role of institutional mechanisms in coordinating efforts to preserve linguistic diversity. The financial mechanism is examined through tools like national content quotas, grant programs, and economic incentives for language startups. The technological mechanism is examined through the example of digital platforms such as Europeana, which accumulates cultural and linguistic heritage in a digital format. The article analyzes typical national models of language policy: the unitary model (France), the regional model (Spain), and the multilingual model (Finland). Each of these models has distinct strengths and weaknesses. France's unitary model promotes linguistic unity and centralized governance, yet it restricts the growth of regional languages. Spain's regional model allows regional communities to use their native languages, though it can sometimes create tension between central and regional authorities. Finland's multilingual model promotes the equal coexistence of state languages while protecting indigenous languages through a well-developed administrative and educational infrastructure.

The study explores the interconnected factors influencing the effectiveness of linguistic diversity preservation in Europe, including globalization, digitalization, migration patterns, educational approaches, and intergenerational language transmission mechanisms. These factors create a complex system of interdependencies, and neglecting any single component diminishes the overall effectiveness of language policy. The article contends that an effective language policy requires a multi-level framework, which includes legal support, institutional structures, financial investment, educational strategies, and digital innovations.

Keywords: *language policy, linguistic diversity, European Union, implementation mechanisms, cultural heritage, national models, digital tools, institutional support, minority rights.*

In cites: Tarasenko, O. L. (2025). The european experience in preserving linguistic diversity: implementation mechanisms and models of language policy. *Theory and Practice of Public Administration*, 1 (80), 88–102. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-06> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. European Charter for Regional or Minority Languages. (1992). International document of the Council of Europe No. 994_041 of 05.11.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text [in Ukrainian].
2. European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED612710.pdf>
3. Providing a service to Welsh speakers. 2019. URL: <https://www.gov.uk/government/news/providing-a-service-to-welsh-speakers#:~:text=Welsh%20is%20an%20official%20language%20in%20Wales,treat%20the%20English%20and%20Welsh%20languages%20equally>

4. Framework Convention for the Protection of National Minorities. (1995). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED612710.pdf> [in Ukrainian].
5. Fewer and fewer Walloon pupils learn Dutch as a second language. (2022). URL: <https://www.brusselstimes.com/280031/fewer-and-fewer-walloon-pupils-learn-dutch-as-a-second-language>
6. Executive summary. Study for the PETI Committee. Linguistic and cultural diversity. Minority and minoritised. languages as part of European linguistic and cultural diversity. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/751273/IPOL_STU\(2023\)751273\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/751273/IPOL_STU(2023)751273(SUM01)_EN.pdf)
7. European Parliament. (2016). Research for cult committee. European strategy on multilingualism. Policy and implementation at the eu level. URL: https://www.ecml.at/Portals/1/resources/Articles%20and%20publications%20on%20the%20ECML/Saville_implementation%20of%20European%20strategy%20on%20multilingualism%20summer%2016.pdf?ver=2016-12-09-154322-903
8. European Parliament. Language policy. URL: <https://www.europarl.europa.eu/fact-sheets/en/sheet/142/language-policy>
9. Council of Europe. Committee of ministers. (1982). Recommendation R(82) 18 of the committee of ministers to member states concerning modern languages. URL: <https://rm.coe.int/16804fa45e>
10. White Paper on Intercultural Dialogue. (2008). Living Together As Equals in Dignity. URL: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf
11. EFNIL. European Federation of National Institutions for Language. URL: <https://efnil.org>
12. Welcome to Czech Republic and Ukraine as members of EFNIL. (2022). URL: <https://efnil.org/news/efnil-press-release-21-march-2022>
13. Language legislation and language policy: Ukraine, Europe, the world. (2019). Collection of scientific works, 688. URL: <https://www.inmo.org.ua/assets/files/2020/Movne%20zakonodavstvo%20i%20movna%20polityka.pdf>.
14. Jean-Luc Juhan, Myria Saarinen. In review: media law in France. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=aa2f2a08-91fe-4fd0-b653-e3ec9fa6e6a6#footnote-025>.
15. Europeana: A digital gateway to Europe's cultural heritage on data.europa.eu. 2023. URL: <https://data.europa.eu/en/news-events/news/europeana-digital-gateway-europes-cultural-heritage-dataeuropa.eu>.
16. Europeana Sounds. (2023). URL: <https://pro.europeana.eu/project/europeana-sounds>
17. Europeana Collections. (2023). URL: <https://www.europeana.eu/en/collections>
18. Constitution France (1958, October 4). URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct2009.pdf
19. The History and Politics of the French Language. URL: <https://www.unitedlanguage-group.com/learn/history-politics-french-revolution>
20. the use of the French language (1994, August 4). Law No. 94-665. URL: <https://www.arpp.org/wp-content/uploads/2024/06/ARPP-doctrine-sheet-French-Language.pdf>
21. The Constitution of Spain. (1978). URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Spain_2011
22. Constitution of Finland. URL: <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland>
23. World Directory of Minorities and Indigenous Peoples. (2008). Finland: Swedish Speakers. URL: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/mrgi/2008/en/65140>

The article was received by the editors 12.03.2025

The article is recommended for printing 12.04.2025